

Ülkemizde Allerji-Astım Araştırmaları

B.E. ŞEKEREL*

* Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Hastalıkları Anabilim Dalı Pediatrik Allerji ve Astım Ünitesi, ANKARA

Yaklaşık dokuz aydır derneğimiz web sitesi başta Dr. Z. Çalışkaner olmak üzere bir grup gönüllünün istikrarlı ve düzenli çalışması ile başarılı kabul edilecek bir düzeye ulaştı. Her ne kadar ulaşılması planlanan hedefin çok uzığında olursa da, kısa süre içinde gözlenen gelişme gelecek için umut veriyor ve şu anda web sitemiz günde ortalama on kadar ziyaret alıyor. Web sitemizin tasarımı ve güncellenmesi ile ilgilenenler, gelecekte farklı gereksinimlerin karşılanabildiği oranda ziyaret oranlarının artacağına farkındalar ve geleceğin planlanmasında geri bildirimleri en önemli yönlendirici kabul ediyorlar. Bu bağlamda derneğimizin tüm üyelerinin, geri bildirimleri ile katkı sağlaması gerekiyor.

Bir süredir web sitesinde ve ardından da dergimizde ülkemizden yayınlanan bazı makaleleri (uluslararası indekslerce tarananları) duyuruyoruz. Ve hatta dergimizde, bu çalışmaların kısa birer özetlerini de yayınlıyoruz. Elbette bu çalışma yayın yapanların kredilendirilmesinin ötesinde anlamlar taşıyor. Bu yazıda hem nedenlerin açıklanması hem de allerji dergilerinin değerlerinin açıklanması amaçlandı. İlkini "Neden ülkemiz yayınlarını duyuruyoruz?" a değinilecek, ardından da "Niye ülkemizin tüm yayınlarını değil de uluslararası indekslere girenleri duyurduğumuz?" açıklanacaktır. Son olarak da allerji-astım alanındaki önemli dergilerin değerlerine kısaca değinilecektir.

Anımsanacağı üzere, değerli bilim adamı Prof. Dr. Cezmi Akdiş hem son kongremizde hem de daha sonra medyaya yansıyan tartışmalarında kalkınmanın ve gelişmenin temelini bilimsel üretimden geçtiği düşüncesini vurguladı. Son kongremize katılanlar C. Akdiş'in

bu kapsamda yaptığı konuşmaya çok olumlu tepkiler verdiler. Akdiş sunumunda; yapılacak yatırımın en karlı ve kalıcı biçimde geri dönüşünün bilimsel üretimden geçtiğini vurgularken yalnızca HIV aşısının ülkemizde üretilmesinin ülkemizin tüm borçlarını silebilecek bir kapasite yaratabileceği çarpıcı örneğini verdi. Tartışmasız bilimsel üretim diğer yatırımlara göre hem daha fazla kaynak ve alt yapı gerektiriyor hem de daha fazla zaman alıyor. Ama ülkemiz ve insanlarımız için geleceğin daha iyi olmasını istiyorsak hızla bilimsel bir alt yapının oluşturulması için çaba gösterilmesi gerekiyor. Bu bağlamda biz de ulusal bir allerji-immünoloji-astım derneği olarak ülkemiz yayınlarını üyelerimize duyurarak hem kredilendirme hem de araştırmacılar arasında iletişimi artırıcı bir işlev görmeye çalışıyoruz. Ülkemizde de sadece ilginç vakaların duyurulması şeklinde yapılan "Olgu Sunumları"nın ötesinde hipotez, metod ve teknik olarak iyi düzeyde araştırmalar yapıldığını ve yapılabileceğini duyurmak, paylaşmak istiyoruz. İstiyoruz ki aynı konuya ilgi duyan üyelerimizin ve araştırmacıların birbirleri ile iletişime geçecekleri, dolayısı ile araştırma kalitesinin ve de üretimin artacağı bir platform oluşsun.

Bildiğiniz üzere yayınları duyururken yalnızca uluslararası indekslere girenler ile kısıtlı kalıyoruz. Bunun birkaç nedeni var. Bir kere tüm ulusal dergileri tarayacak bir ortam söz konusu değil. Bu nedenle bu yazılardan sadece ulaşabildiklerimizi yayınlamak ulaşamayanlara haksızlık olabilecektir. Daha da önemlisi ulusal dergilerin ne yazık ki büyük bir çoğunluğu, bir bilimsel derginin taşıması gereken asgari özellikleri taşımaktan yoksunlar. Diğer bir anlatımla uluslararası indekslere giren dergilerin, bazı asgari özellikler taşıması gerekliliği, burada yayınlanan araştırmaların asgari kaliteye sahip oldukları anlamı taşıyor.

Çok değil 15 yıl önce uluslararası dergilerdeki araştırmaları taramak için ülkemizin birkaç merkezinden birine seyahat edilmesi ve orada günlerce süre geçirilmesi gerekiyordu. Sürecin zorluğunun yanı sıra indekslerin gecikerek bu merkezlere gelmesi ve arzu edilen yayınların önemli bir kısmına ulaşamaması araştırmacıların önündeki çok büyük engellerdi. Bugün internet sayesinde ülkemizin her yerinden taramaları oldukça sağlıklı bir biçimde

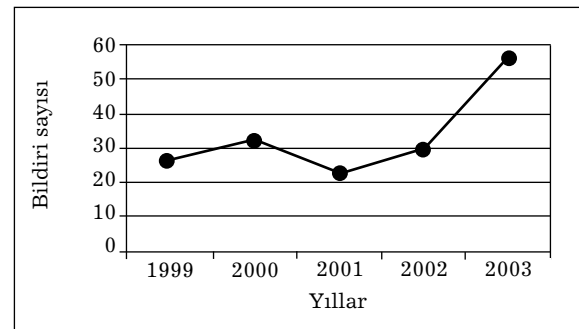
yapmak ve yayınlara yayınlandığının ertesi günü ulaşmak mümkün. Enformasyon çağının kısa süre içinde sağladığı bu getiriden azami şekilde yararlanmak ve güdük kalmış bilimsel araştırma kültürümüzü bu fırsattan yararlanarak geliştirmemiz gerekiyor. Gerçekte sanal alemin daha geniş biçimde sunduğu bir olanak web sitemizde ulusal boyuta indirgeyerek sunmak kendi içinde bir çelişkiyi de barındırıyor: “Bakış açımızı daha dar bir alana (ulusal) hapsetmek” gibi... Bizler bu paradoksun farkındayız, ancak bu davranışımızı gelişme sürecinde geçici bir araç olarak görüyoruz. Buradaki amacımız; bilgilendirmeyi desteklemek, araştırma ve araştırmacıyı kredilendirmek, rekabeti/işbirliğini desteklemek ve araştırma seviyesini yukarı çekmek. Ülkemizden yapılan yayınların sayıca çok olduğu gün, yayınların bugün olduğu gibi takip edilmesi mümkün olmayacak. O gün doğal olarak bu derleme işi de son bulacak. Dileriz ki o gün kısa sürede gelir.

Şüphesiz bilimsel araştırmaların kredilendirilmesini önemsemek aynı zamanda değerli yayın yapan bu araştırmacıları kongrelerimizde konuşmacı olarak görmeyi de getirecektir. Bu araştırmacıların bizlerle hem kendi deneyimlerini hem de mevcut bilimsel birikime bakışlarını paylaşmaları bu sürecin çok daha heyecan verici başka bir boyutu olacak. Sanırız bu durum; ulusal kongrelerimizde ulusal verilerin gerektiğince değerlendirilmedikleri, hatta zaman zaman yok sayıldıkları eleştirilerine en iyi yanıt olacaktır.

Avrupa Allerji ve Klinik İmmünoloji Akademisi (EAACI) 22 yıldır olağan yıllık kongreler düzenlemektedir. Allerji ve klinik immünoloji alanında yeni gelişmelerin ve buluşların yoğun bir şekilde tartışıldığı bu toplantılar özellikle son yıllarda Avrupa dışı ülkelere de yoğun katılımcı sayıları ile dikkati çekiyorlar. Katılan doktor sayısı ve bildiri niteliği göz önüne alındığında, dünyada allerji alanında düzenlenen kongreler arasında Amerikan Allerji, Astım, İmmünoloji Akademisi toplantıları bu alanda en önemli toplantılar olarak kabul ediliyor. EAACI toplantıları ise genelde ikinci büyük toplantı olarak niteleniyor. İsminde “Avrupa” sıfatı taşımasına karşın dünyanın dört bir yanından hekim ve bilim adamının katıldığı bu toplantılarda allerji ve immünoloji biliminin birçok alanı yeniden irdeleniyor.

EAACI'nın son kongresi 7-11 Haziran 2003 tarihleri arasında Paris'te yapıldı ve yaklaşık 4500 katılımcı ile gerçekleşti. Bu toplantılara özellikle ülkemizin Avrupa Topluluğu vizyonunu açıkça ortaya koymasından sonra ve de ulusal derneğimizin EAACI'ya resmi üyeliğinin kabulünden sonra giderek artan sayıda hekim katıldığı görülecektir. Son iki yıl toplantılarına bakıldığında katılımcı sayısı itibarı ile ilk beş içinde yer almamızın yanı sıra, EAACI kongrelerinde son beş yılda sunulan bildiri sayılarına bakıldığında bir artış eğilimimiz olduğu görülmektedir (Şekil 1). Şüphesiz ülkemizden giderek artan sayıda bildiri sunulması sevindirici bir gelişmedir. Ancak bilimsel araştırmaların değerini esas belirleyen, bilimsel arenaya yaptıkları katkıdır. Bu bağlamda araştırmacının değeri yayınlanabilmesi ve aldığı atıf miktarı ile daha yakın ilişkilidir. Son yıllarda tıpkı kongrelerde sunulan bildiri sayılarında olduğu gibi uluslararası dergilerde yayınlanan araştırma ve atıf sayımızda da artış olduğu düşünülmektedir. Ancak bu konuda yapılmış bir araştırma, objektif bir veri, ne yazık ki mevcut değildir. Ülkemizde allerji ve immünoloji bilim dalı ile ilgilenen az sayıda hekim ve araştırmacı olmasına karşın bu artış haberleri şüphesiz çok sevindirici, ancak ulaşılmasını istediğimiz noktanın henüz çok uzağında olduğumuz, daha fazla ve daha hızlı atılım yapmamız gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Fen bilimleri atıf indeksi [Science Citation Index (SCI)] dünyadaki en önemli ve etkili fen bilimleri araştırmalarını kapsayan dergilere ulaşabilmeyi amaçlar ve “Institute for Scientific Information (ISI)” şirketi tarafından oluşturulmuştur. Dergilerin değerlendirilmesinde niteliksel ve niceliksel birçok faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Bunlar temel dergi

Şekil 1. EAACI kongrelerinde ülkemizden sunulan bildiri sayılarındaki değişim.

standartları (düzenli yayınlanma, hakemlik sistemi, yazım kurallarına uyum), uluslararası çeşitlilik, içerik ve atıf analizleri olarak özetlenebilir. Taranmasına karar verilen dergilerin karşılaştırılmasına olanak sağlamak için çeşitli standartlar geliştirilmiştir ve bunlar arasında “etkinlik katsayısı (impact factor)” en yaygın kullanılanıdır. Etkinlik katsayısı bir derginin belli bir yıldaki kullanım yaygınlığını ve sıklığını yansıtmayı amaçlar. Allerji dergilerine bakıldığında fen bilimleri atıf indeksince tara-

nan toplam 18 allerji dergisi mevcuttur ve bunların 11’i SCI geri kalan 7’si ise “SCI-expanded”a dahildir. Araştırmalarını yayınlamak amacıyla allerji dergilerine göndermeye planlayanlara yol göstermek amacıyla bu dergilerin hangi indekste yer aldığı (SCI veya SCI-expanded) ve dergilerin hem 2001 hem de 2002 etkinlik katsayıları (“impact factor”) Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Allerji dergilerinin girdiği indeksler ve etkinlik katsayıları

İndeks	Dergi adı	“Impact factor”	
		2001	2002
Science Citation Index (SCI)	Journal of Allergy and Clinical Immunology	5.56	6.28
	Clinical and Experimental Allergy	3.83	3.72
	Allergy	2.55	3.67
	International Archives of Allergy and Immunology	2.16	1.82
	Pediatric Allergy and Immunology	1.75	1.80
	Annals of Allergy Asthma and Immunology	2.94	1.67
	Chemical Immunology	1.98	1.61
	Contact Dermatitis	1.16	0.93
	Clinical Reviews in Allergy and Immunology	0.93	0.67
	Immunology and Allergy Clinics of North America	0.44	0.32
Science Citation Index-expanded (SCI-expanded)	Journal of Asthma	1.43	1.02
	Allergy and Asthma Proceedings	1.21	0.98
	Journal of Investigational Allergology and Clinical Immunology	0.6	0.60
	Revue Francaise d Allergologie et d Immunologie Clinica	0.29	0.30
	Allergologie	0.28	0.19
	Asian Pasific Journal of Allergy and Immunology	0.38	0.18